

JĖZUS

PILIGRIMYSTĖ

JAMES MARTIN SJ

KATALIKŲ
PASAULIO
LEIDINIAI

Turinys

Įžanga.	Kas yra Jėzus?	11
1 skyrius.	Piligrimai	29
2 skyrius.	Taip <i>„Kaip tai įvyks?“</i>	41
3 skyrius.	Betliejus <i>„Ji pagimdė savo pirmgimį sūnų.“</i>	69
4 skyrius.	Nazaretas <i>„Jėzus augo išmintimi, metais.“</i>	89
5 skyrius.	Jordanas <i>„Tu ateini pas mane!“</i>	117
6 skyrius.	Atmetimas <i>„Argi jis ne Juozapo sūnus?“</i>	137

7 skyrius.	Galilėja <i>„Ir tuojau, palikę tinklus, juodu nuėjo su juo.“</i>	155
8 skyrius.	Netrukus <i>„Ko tau iš mūsų reikia, Jėzau Nazarenai?“</i>	171
9 skyrius.	Genezaretas <i>„Pasitrauk nuo manęs, Viešpatie, nes aš – nusidėjėlis!“</i>	185
10 skyrius.	Laimingi <i>„Būkite linksmi ir džiūgaukite.“</i>	197
11 skyrius.	Kafarnaumas <i>„Jie praplėšė stogą namo, kur jis buvo.“</i>	213
12 skyrius.	Palyginimai <i>„Jis mokė juos daugelio dalykų palyginimais.“</i>	227
13 skyrius.	Audros <i>„Mokytėjau, tau nerūpi?“</i>	259
14 skyrius.	Geraza <i>„Per kiauras naktis ir dienas jis bastydavosi po kapines ir po kalnus, klykdamas ir daužydamas save akmenimis.“</i>	277
15 skyrius.	Tabga <i>„Ir visi privalgė iki soties.“</i>	293

16 skyrius.	Betzata <i>„Yra maudyklė, žydiškai vadinama Betzata, turinti penkias stogines.“</i>	313
17 skyrius.	Jerichas <i>„Jis troško pamatyti Jėzų, koks jis esąs.“</i>	329
18 skyrius.	Betanija <i>„Nuriskite akmenį!“</i>	355
19 skyrius.	Jeruzalė <i>„Paskui įsipila vandens į praustuvą ir ima mazgoti mokiniams kojas.“</i>	377
20 skyrius.	Getsemanė <i>„Sukniubo ant žemės ir ėmė melstis.“</i>	403
21 skyrius.	Golgota <i>„Bet Jėzus, garsiai sušukęs, atidavė dvasią.“</i>	419
22 skyrius.	Prisikėlęs <i>„Jėzus jai sako: „Marija!“</i>	447
23 skyrius.	Emausas <i>„Jų akys buvo lyg migla aptrauktos, ir jie nepažino jo.“</i>	477
24 skyrius.	Tiberiada <i>„Ar myli mane?“</i>	499
25 skyrius.	Amen	515

Padēka	525
Pastabos	529
Literatūros sarakšas	563
Išsamesnēms studijoms	569

3 skyrius

Betliejus

„Ji pagimdė savo pirmgimį sūnų.“

KELETAS ŽMONIŲ ATKALBINĖJO mane ir George'ą nuo kelionės į Betliejų – toje Palestinos teritorijos vietoje esą pavojinga. Tačiau PBI jėzuitai patarė mums nesijaudinti. Be to, nebuvo jokios abejonės, ar vykti. Man nesvarbu, ar pavojinga: turiu jį pamatyti. Kas žino, ar dar kada grįšiu į Šventąją Žemę?

Tėvas Doanas pasakė, kad geriausia sėsti į 21-ą „arabų autobusą“ nuo Damasko vartų – išpūdingos arkos miesto sienoje su dviem dantytais akmenis bokštais iš šonų. Senovėje iš šių vartų vedė kelias į Sirijos sostinę. Tad vieną ankstų rytą nužingsniauome su George'u į senamiestį jau pažįstamu maršrutu: išėjome pro pagrindinius PBI vartus, praėjome pro prabangų daugiabutį ir nusileidome plačiais kalkakmenio laiptais. Vos per keletą minučių pasiekėme Jafos vartus, esančius arčiausiai nuo jėzuitų buveinės. Po kelių minučių perėjome nematomą žydų ir arabų rajonus skiriančią ribą ir atsidūrę priešais Damasko vartus pamatėme baltus autobusus, laukiančius keleivių.

21-ame autobuse buvome vieninteliai ne palestiniečiai. Autobusas priminė mini furgonus, kuriais dažnai važinėjau, kai dvejus metus gyvenau Nairobyje: triukšminga muzika,

senoviniai amortizatoriai ir šnekūs keleiviai. Per trisdešimties minučių kelionę lengvai galėjome matyti sieną – masyvų barjerą, skiriančią Palestinos teritorijas nuo Izraelio. Įvažiavus į Betliejų, įlipo Izraelio kareivis ir greitai patikrino pasus. Mane nustebino, kaip lengvai patekome į Betliejų. Išvykimas bus visai kitoks.

Autobuso vairuotojui pasakėme norį pamatyti Ėdžių aikštę, kur yra Gimimo bažnyčia, ir jis paslaugiai išleido mus artimiausioje stotelėje. Išlipus iš autobuso, mus it bitės gėles apspito gestikuliuojantys taksi vairuotojai, kiekvienas energingai siūlėsi nuvežti į miestą. Doanas rekomendavo imti taksi, tad priėmėme draugiško žemaūgio palestiniečio, kurį vadinsiu Azizu, pasiūlymą.

Azizas buvo šnekus ir paslaugus, tačiau šiek tiek įkyrokas, – nenuostabu, juk iš taksi vairuotojo pajamų jis išlaiko šeimą. Nors mudu su George'u sakėme labiausiai norį pamatyti Gimimo baziliką ir Piemenėlių lauką (kur angelas pranešė apie Mesijo gimimą), Azizas primygtinai tvirtino, kad netoliese yra daug kitų aplankyti vertų vietų. „Labai verta! Labai verta!“ – sakė jis.

Bet kuris žmogus, keliavęs užsienyje (arba ir savo šalyje), jums pasakys, kad pasitikėti energingu taksi vairuotoju yra nemenkas pavojus. Tačiau mes buvome nusiteikę surizikuoti.

– *Pirma* vykstame į Piemenėlių lauką! – paliepė George'as.

Geltonas Azizo taksi leidosi lėkti siauromis Betliejaus gatvėmis ir po kelių minučių paliko mus prie įėjimo į Piemenėlių lauką.

Šventojoje Žemėje ir nederėtų nustebti, kad yra *du* Piemenėlių laukai: vienas tvarkomas Graikų Stačiatikių Bažnyčios, kitas – pranciškonų. Teisingai nujausdamas, kad mes ne stačiatikiai, Azizas nuvežė mus prie antrojo. Piemenėlių laukas buvo ne toks, kaip mano įsivaizduotasis: banguotos žalios kal-

vos, po kurias draugiški piemenys gano baltas purias avis, žaviai bliaunančias priešais vaizdingą mažo Betliejaus miestelio panoramą. Štai kas pasidaro per daug prisiziūrėjus kalėdinių atvirukų.

Šiandien Piemenėlių laukas didžiuojasi išpūdingu sodu su aukštomis palmėmis ir žydinčiais krūmais. Mažos bizantiškojo laikotarpio bažnyčios griuvėsiai dunkso virš dulkėtų lygumų, supančių Betliejų. Tarp griuvėsių yra altorius ir keletas metalinių suoliukų – atrodo tarsi koplyčia piligrimams. Avių nebuvo. Už kelių pėdų – archeologiniai kasinėjimai, uždengti metaliniais stogais.

Ar štai čia piemenys „naktį sergėjo savo bandas“, anot kalėdinių giesmių? Savo vadove Murphy O’Connoras daro išvadą, kad bet kokia istorinė šios vietos reikšmė yra „neįtikima“, nors bažnyčia pastatyta toje vietoje, kur I amžiuje gyventa klajojančių piemenų.¹ Mums stovint ant vėjo užpučiamos stačios uolos, nuo kurios matyti miestas, ir saulei liejant karštį, galvojau: „Na, niekada nežinai.“

Iš tikrųjų, Drew man sakė, kad vienas laimingiausių jo prisiminimų iš daugybės apsilankymų Šventojoje Žemėje buvo vaizdas, stebėtas iš Piemenėlių lauko: nuo priešais esančios kalvos piemuo vedė mišrią ožkų ir avių bandą žemyn, pro tuomet statytą izraeliečių gyvenvietę, į Judėjos tyrlaukius.

Po kelių neįtikėtinų lankstų, nuvedusių mus į dykumą, prie Erodo tvirtovės, prie vienišo vienuolyno ir vos ne prie saulės smūgio, Azizas pristatė mus į Ėdžių aikštę.

EVANGELIJOJE PAGAL LUKĄ, gerai žinomame Jėzaus gimimo naratyve, nurodoma istorinė Jėzaus gimimo vieta. Lukas, didžiausią dėmesį skyręs tikslumui, pradeda: „Anomis

dienomis išėjo ciesoriaus Augusto įsakymas. “ Taigi maždaug tarp 27 m. pr. Kr. ir 14 m. po Kristaus. Tiksliau: anot Luko, Sirijos valdytojas buvo Kvirinas.²

Ciesorius siuntė „visus valstybės gyventojus“ susirašyti į savo miestus. Kadangi Juozapas „buvo kilęs iš Dovydo namų ir giminės“, jis su žmona keliavo į Dovydo miestą – Betliejų. Tuo metu Marija laukėsi. Lukas nesako, kiek laiko pora pasiliko Betliejuje, tačiau jiems tenai besant Marija pagimdė pirmagimį (*prōtotokos*) sūnų. Šis graikų kalbos žodis nebūtinai reiškia, kad Marija turėjo kitų vaikų, nors evangelijose vėliau bus kalbama apie Jėzaus „brolius ir seseris“.³ Lukas tiesiog pasako, kad Jėzus buvo pirmas Marijos vaikas.

Ar evangelistas Lukas tiksliai surašė visus faktus? Juk Evangelijoje pagal Matą pasakojama kitaip. Jo versijoje Marija ir Juozapas gyveno Betliejuje, taigi natūralu, kad Marija ten ir gimdė. Jie persikėlė į Nazaretą tik *po* Jėzaus gimimo, mirus kraugeriškam karaliui Erodiui, kuris, pasak Mato, siekė išžudyti visus berniukus iki dvejų metų Betliejaus srityje, kad gimęs Mesijas nekeltų jam grėsmės.⁴ Murphy O’Connoras apie Luko versiją rašo: „Dėl ilgo jų gyvenimo Galilėjoje Lukui susidarė įspūdis, kad jie visą laiką ten gyveno, ir jam reikėjo rasti priežastį, kodėl jie atsidūrė Betliejuje Jėzaus gimimo momentu.“⁵ Tad turime du Evangelijos pasakojimus, tačiau tą pačią gimimo vietą – Betliejų.

Evangelijoje pagal Luką pasakojama, kad Marija gimusį kūdikį „paguldė *ėdžiose*, nes jiems nebuvo vietos užėjoje“. Žodis „ėdžios“ (nuo veiksmazodžio „valgyti, esti“) yra medinė talpykla gyvulių pašarui. Tas, kuris duonos ir žuvies padauginimo istorijoje pamaitins minias, kuris vadins save „gyvybės duona“⁶, gimsta *ėdžiose*.

Tačiau kitas šios ištraukos žodis gali būti dar įdomesnis. Žodis „užėja“, vartojamas daugumoje kalėdinių vaidinimų,

graikiškame originale yra *kataluma*, jį galima versti ir „svečių kambarys“, arba „apgyvendinimo sritis“. ⁷ Todėl galime įsivaizduoti kambarį name ar net atvirą plotą, kur apsistodavo keliautojai. Kai kurie mokslininkai siūlo tokią interpretaciją: „svečių kambaryje“ nebuvo vietos, todėl kūdikis buvo paguldintas į ėdžias kitoje namo dalyje, tikriausiai pirmame aukšte, kur paprastai buvo laikomi gyvuliai. Vadinasi, mums įprastas ėdžių mediniame tvarte vaizdinys galbūt netikslus. Bet kuriuo atveju, pasak Naujojo Testamento specialisto Luke'o Timothy Johnsono: „Aišku, kad tėvai ten gyveno laikinai.“ ⁸ Raymondas E. Brownas, SS, pabrėžia tai masyvioje savo knygoje *The Birth of the Messiah (Mesijo gimimas)*, kuri yra galbūt plačiausia studija šia tema. Evangelijos ėdžių vaizdinys ne tiek susijęs su skurdu, kiek su „aplinkybių nulemtu vietos savitumu“ ⁹.

Anot dar vienos senos tradicijos, Jėzus gimė uoloje – ši detalė pirma atsiranda II a. šv. Justino Kankinio raštuose ir apokrifinėje Jokūbo protoevangelijoje. Aplink Betliejų tebėra daug uolų, ir daugelis namų senovėje buvo statomi aplink jas arba virš jų; įvairūs erdvės nelygumai buvo panaudojami gyvuliams laikyti. Murphy O'Connoras teigia, kad galime įsivaizduoti Juozapą pasiimant Mariją į savo namus (arba, tarkime, savo tėvų namus) toliau nuo sumaišties. Vėliau, 396 m., šv. Jeronimas kalbėjo apie „olą, kur kažkada verkė naujagimis Mesijas“, ir pirmoji bažnyčia, įamžinanti Jėzaus gimimą (Gimimo bazilikos pirtakė) buvo pastatyta virš uolos.

DABARTINĖ GIMIMO BAZILIKA yra drūtas, buivolo odos spalvos, į tvirtovę panašus statinys, pastatytas šv. Jeronimo mimos IV a. bažnyčios vietoje. Bizantiškąją jos istoriją atspindi

pagrindinis įėjimas, aiškiai rodantis tris raidos tarpsnius: jis buvo daromas vis mažesnis, sunkiau įeinamas, dar matyti didesnių, senesnių durų kontūrai. Lankytojai gali įžiūrėti didelę VI a. angą (medinė sąrama tebėra bažnyčios sienoje), mažesnią, kryžininkų padarytą, arkinį įėjimą ir pagaliau dar mažesnią įėjimą iš Osmanų imperijos laikotarpio, kad būtų sunkiau į bažnyčią patekti plėšikautojams. Šiandien įėjimas į didžiąją baziliką yra trijų pėdų aukščio.

Vadinasi, norint įeiti į Gimimo baziliką, reikia nusilenkti arba atsiklaupti. Todėl grindinio akmuo nusizulino, pastebimai matosi įdubimas, atsiradęs nuo milijonų piligrimų kojų. Keista, šis įėjimas, vadinamas Nusizeminimo durimis, mane sujaukino labiau už patį bažnyčios vidų. Įėjęs į pastatą keliais, galvojau, kaip nusizemino Dievas, igydamas tokį žmogiškumą kaip mūsų, ir kaip stipriai nusizemino Jėzus, sutikęs būti nukryžiuotas.

VIDUJE, ILGOJE PATALPOJE aukštomis lubomis, buvo prisigrūdę žmonių. Gimimo bazilika toli gražu ne šviečianti marmurinė erdvė, kokią tikėjauši išvysti: glotnios akmeninės grindys, masyvių kolonų remiamas medinis stogas – ji atrodė apšiurusi. Sienos ir medinės dalys dulkėtos – visai suprantama, juk pastatas VI amžiaus. Bet žinojimas, kad tai atėję iš imperatoriaus Justiniano laikų, įkvėpė šiurkščiai aplinkai reikšmę, nustelbiančią nešvarumus. Negalėjau sulaukti, kada pamatysiu tikrąją vietą, kur gimė Jėzus. Nujaučiau, kad tai labai sujaukino. Tačiau kur ji?

Mes brovėmės pro minias ir pamažu stūmėmės pirmyn neapibrėžtoje eilėje su šimtais turistų. Netrukus George'ui įgriso spūstis. „Pamatysiu vėliau“, – tarė jis. Man, kas kelios

sekundės stumdomam alkūnių, taip pat virto dvasiniu iššūkiu išlaikyti pagarbų požiūrį. Pamažu minia nunėšė mane kaip šakelę upėje prie pagrindinio altoriaus viršutinėje bažnyčioje. Po kelių minučių spūstis dar sustiprėjo, žmonėms įžiūrėjus mūsų tikslą: siaurą arkinį įėjimą už pagrindinio altoriaus. Stengdamasis neminti ant pirštų, atsargiai žengiau žemyn akmeniniais laiptais, spausdamasis pro arką, ir atsidūriau Gimimo grotoje.

Gimimo grota buvo vienintelė vieta, kurioje pasitvirtino mano nuogaštavimai, kad mane atgrasins turistų pilnos vietos. Susispaudusi minia spietėsi apie dvi vietas, beveik visi fotografavo arba filmavo. Pirma, tuoj pat iš dešinės, buvo Jėzaus gimimo vieta. Už nedidelės arkos esama olos likučių. Po altoriumi, kuris stovi olos priešakyje, yra šventa vieta, pažymėta didele sidabrine žvaigžde, pritvirtinta prie akmeninių grindų ir apšviesta keliais kabančiais žibintais. Atsiklaupiau pabučiuoti šalto akmens ir sukalbėjau maldą. Už keleto pėdų yra Ėdžių koplyčia, kur, pasak tradicijos, Marija paguldė Kūdikelį. Pabučiavau ir tą vietą ir pasimeldžiau už savo šeimą: motiną, seserį, svainį ir du sūnėnus.

Atsikėlęs tuoj pat buvau apsuptas piligrimų – garsiai kalbančių, blyksinčių fotoaparatais, filmuojančių, audringai gestikuliuojančių, stumdančių vienas kitą ir siekiančių iš sumaigytų plastikinių maišelių vandens butelio ar šokolado plytelės. Per daugelį metų esu lankęsis įvairiose perpildytose piligrimystės vietose, pavyzdžiui, Lurde, tačiau niekada nebuvo taip sunku melstis. Kodėl? Galbūt niekur kitur lankytojai neatrodė tokie persisotinę, kaip Gimimo vietoje. Galbūt tokia buvo tik ši konkreti minia šią konkrečią dieną, tačiau dauguma žmonių vaikščiojo ir šnekučiavosi, tarsi tai būtų disneilandas. Norėjau pasakyti: „Palaukite minutėlę! Prisiminkite, kur esate!“ Kita vertus, kas žino, kas dedasi jų viduje? Laimė, kitur Šventojoje Žemėje turistų elgesys buvo nepalyginamai pamaldesnis.

Kai atsitraukiau į urvuotą bažnyčios interjerą, pasijutau sutrikęs. Ši šventa vieta, kur krikščionių piligrimai tūkstantmečius ateidavo melstis, kur tikėjaisi būsiąs sujaudintas iki ašarų, paliko mane abejingą. Pastebėjau George'ą, patį vieną sėdintį klaupte. Turėdamas akį keistenybėms, jis rodė į puošnius bažnyčios sietynus. Jie buvo – matyt, laikantis vakarietiško tradicijų – nukabinėti ryškiai raudonais kalėdiniais papuošimais. „Ohoho!“ – tarė jis.

Aš garsiai nusijuokiau, tačiau negalėjau liautis galvojęs apie šią trikdančią vietą – šventą ir kartu nepatrauklią.

GALBŪT VIEN TIK SUMAIŠTĮ jautė ir Marija su Juozapu, nors atvirai tai nepasakytą. Evangelijoje pagal Luką labiau siekiama apibūdinti Gimimo aplinką: perpildyti kambariai, paprastos dėžios, į audinio juostas suvystytas Kūdikėlis. Nei apie Marijos, nei apie Juozapo emocinę būseną neužsimenama. Palyginkite tai su gyvai pavaizduotais piemenimis, kuriems angelas apreiškia Jėzaus gimimą: „Jie labai išsigando.“ Tačiau galbūt Lukui nebūtina teigti to, kas akivaizdu. Kad ir kokios būtų buvusios aplinkybės (kelionė į Betliejų ar jau gyvenama Betliejuje), porai sutrikti būtų buvę natūralu.

Neseniai skaičiau XX a. šveicarų mistikės Adrienne von Speyr apmąstymus, kuriuose ji apibūdina išvalgas apie šventųjų gyvenimus, atėjusias jai maldoje. Nors tuo metu ji akiavaizdžiai nebuvo Betliejuje ir nors Katalikų Bažnyčia garsėja savo nenoru reikšti nuomonę apie „asmeniškų apreiškimus“, atrodo protinga tai, ką von Speyr parašė apie šv. Juozapą: „Juozapas, teisus vyras, tampa įtrauktas į tai, kas iš pradžių jį banguina; jis to nesupranta. Tačiau paskui malonė dovanoja jam supratimą, net jei ir ne visišką.“¹⁰

Apie Juozapą kol kas kalbėjome nedaug. Tai visai būdinga Gimimo istorijai. Daugelyje Kalėdų vaizdų (tiek klasikiniuose tapybos kūriniuose, tiek ir menkaverčiuose atvirukuose) Marijos vyras kartais nustumiamas į šalį arba tūno scenos gale už piemens. Juozapas dažnai vaizduojamas kaip susiraukšlėjęs senas vyras, plinkantis ir pakumpęs, panašesnis į Marijos tėvą nei į vyrą.

Iš kur ši santykinė dėmesio Juozapui stoka – juk jis reikšmingas asmuo galbūt ne tik tėvams, bet ir visiems krikščionims?

Per praėjusius du tūkstantmečius Juozapas sukėlė Katalikų Bažnyčiai keblumą. Įsikūnijimo stebuklas pasireiškė ne vien tuo, kad Dievas tapo žmogumi, tačiau ir tuo, kad tai buvo atlikta per skaisčią mergelę. Natūralu, kad Marija yra viena iš Gimimo istorijos „žvaigždžių“, bent jau Luko evangelijoje. Tačiau, akcentuojant Marijos skaistumą, jos santuokos su Juozapu tikrovė galėjo būti nepatogi – argi gyvenimas susituokus nereiškia, kad jie užsiimdavo seksu? Tai prieštaravo ankstyvajai Bažnyčios tradicijai – amžinam Marijos skaistumui. Todėl galiausiai Juozapas atsidūrė antrame plane.

Kai kurių mokslininkų teigimu, tai buvo viena iš priežasčių, kodėl Juozapas daugelyje paveikslų vaizduojamas senyvas, nors, kai kurių ekspertų vertinimu, Jėzaus gimimo metu jam buvo maždaug trisdešimt metų. Lawrence'as Cunninghamas, teologijos profesorius iš Dievo Motinos universiteto ir knygos *A Brief History of Saints (Trumpa šventųjų istorija)* autorius, per pokalbį man pasakė: „Devyniais atvejais iš dešimties krikščioniškajame mene Juozapui priskiriamas ne vyro, bet tėvo-globėjo vaidmuo. Tokiu būdu buvo sprendžiama seksualumo problema.“ Cunninghamas atkreipė dėmesį, kad kai kuriuose paveiksluose Juozapas vaizduojamas snaudžiantis tvartelio kampe ar net iš viso paliekantis Gimimo sceną – „iš kuklumo“.

Negalime vakariečių menininkų kaltinti ignoravus Juozapą. Jie ne kažin kuo galėjo remtis. Nė vienoje iš evangelijų Juozapo kalbai neskirta nė eilutės, Evangelijoje pagal Markų jo net vardas nepaminėtas. Reikšminga, kad jo nėra per viešą Jėzaus tarnystę ir net per Nukryžiuvimą, nors, priešingai, Marija ten ryškiai pavaizduojama. Tai paskatino daugelį mokslininkų padaryti išvadą, kad Juozapas mirė prieš Jėzaus žemiškojo gyvenimo pabaigą. Šv. Juozapo bažnyčioje Nazarete yra jaudinantis vitražas „Juozapo mirtis“ – reta scena krikščioniškojoje dailėje. Mirštantis žmogus guli patale, jo dešinę ranką švelniai laiko Jėzus, kairę – Marija.

Tad ką mes žinome apie Juozapą? Visai nedaug, neskaitant jo amato: evangelijose jis vadinamas *tektōn* – paprastai šis žodis verčiamas „dailidė“, tačiau labiau tikėtina, kad apskritai amatininkas. Tačiau Bostono kolegijos Naujojo Testamento profesorė PHEME PERKINS teigia, kad galime padaryti įdomių išvadų, jei atidžiai skaitysime evangelijas.

„Akivaizdžiausia prielaida senovėje būtų buvusi, kad Juozapas prieš tai buvo vedęs ir liko našlys, – sakė PERKINS. – Tikriausiai buvo sutarta rasti jam jauną žmoną.“ Tai pagrindas katalikiškai tradicijai, kad Jėzaus „broliai ir seserys“, minimi evangelijose, buvo iš pirmos Juozapo santuokos. (Protestantų Bažnyčios paprastai teikia pirmenybę galimybei, kad Marija po Jėzaus galėjo dar pagimdyti vaikų.)

Atsižvelgdama į tai, kad po vyro mirties Marijos nespaudė ekonominės priežastys vėl ištekėti, PERKINS daro prielaidą, kad „Juozapas turbūt gerai ją aprūpino“. Ji nėra tikra, kad krikščioniškajame mene susiklosčiusi tradicija vaizduoti Juozapą kaip pagyvenusį vyrą būtinai susijusi su seksualumo klausimais. „Paprastai gerbiamus asmenis laikome vyresniais, – sakė ji. – Pažvelgę į daugelį šv. Petro ir šv. Povilo paveikslų, pa-

matysime juos rodant vyresnius, nesvarbu, koks jų gyvenimo tarpsnis vaizduojamas.“

Nors didžioji Juozapo gyvenimo dalis evangelijose lieka nepaminėta, jis atlieka nepaprastai svarbią užduotį: padeda auginti Dievo Sūnų. Turbūt daug ką iš to, ką žinojo apie žydų tikėjimą – dogmas ir praktiką, istoriją ir etiką, – Jėzus išmoko iš savo motinos ir įtėvio. Galbūt dailidės dirbtuvėje greta Juozapo įgytus įgūdžius – kantrybę, darbštumą, kūrybingumą – Jėzus panaudojo vėlesnėje tarnystėje. Taigi Juozapas rodo paslėptojo gyvenimo šventumą, atlikdamas reikšmingus dalykus be garsių fanfarų.

Juozapo veiksmai Gimimo istorijoje pateikia stiprų pavyzdį krikščionims. Evangelijos pagal Matą apibūdinimu, tai „teisus“ žmogus, kuris, nors iš pradžių ir sumišęs, padaro tai, ko jo prašo Dievas. Sužinojęs apie Marijos nėštumą, Juozapas nusprendžia „tylomis“ užbaigti jų tuoktuvių planus, kad nepadarytų jai nešlovės. Tačiau Evangelija pagal Matą skaitytojams sako, kad angelas sapne patikina aiškiai sutrikusį Juozapą: „Nebijok parsivesti į namus savo žmonos Marijos, – sako angelas ir paaiškina neįprastas gimimo aplinkybes: – Nes jos vaisius yra iš Šventosios Dvasios.“¹¹

Ir Senajame, ir Naujajame Testamente su žmonėmis Dievas bendrauja sapnais. Pradžios knygoje Jokūbas susapnuoja dangų siekiančius laiptus, kuriais aukštyn ir žemyn laipioja angelai.¹²

Jokūbo sūnus ir Juozapo bendravardis, Juozapas iš Pradžios knygos, sapnuose gauna žinias apie savo ateitį, o vėliau, tar naudamas faraono dvare, tampa sapnų aiškintoju.¹³ Dirbdamas dvasios vadovu pastebėjau, kad kartais sapnais Dievas perteikia sunkias tiesas, kurių sąmoningai protas nėra pasirošęs arba nesugeba suvokti. Per savo gyvenimą esu sapnavęs keletą ką nors atskleidžiančių sapnų: jie atrodė kaip Dievo dovanos, nors ir nepranašavo ateities ar stebuklingo žmonos nėštumo.

Juozapas turėjo spręsti kankinantį klausimą. Tačiau Dievo malone nuo sutrikimo perėjo prie išvelgimo ir pagaliau susitaikymo. Šitokia jo elgsena atspindi Mariją labiau, nei manytume iš pradžių. Nors skiriasi Marijos ir Juozapo išgyvenimų eiga, jie abu susiduria su sumaištimi, abu patiria ryškius Dievo potyrius, abu susiduria su būtinybe priimti niekada anksčiau nedarytą sprendimą, abu sutinka su Dievo valia ir paskui abu pasiruošia gyvenimui, kuris bus, nereikia nė sakyti, trikdantis.

Beje, gali būti, kad Matas išsamiau apibūdino Juozapo vaidmenį, nes siekė pavaizduoti Jėzų kaip Senojo Testamento išsipildymą. Evangelija pagal Matą prasideda ilgu genealogijos vardijimu, pradedant Abraomu, pereinant prie Dovydo ir baigiant Juozapu. Šitaip Juozapas tampa tęstinumo (karališkos Dovydo giminės tęstinumo ir Jėzaus įrašymo į ilgą žydų pranašų eilę) ir kartu netęstinumo (unikalus būdas, kaip įvyks Jėzaus gimimas, ir visiškas Jo tarnystės naujumas) simboliu.

Toliau Kalėdų istorijoje Šventoji Šeima palieka savo tėvynę. Juozapui – vėl sapne – pasakoma bėgti iš Betliejaus į Egiptą nuo nirštančio Erodo, kuris įsakys nužudyti visus berniukus iki dvejų metų amžiaus. „Išminčiams iškeliavus, štai vėl pasirodo Juozapui sapne Viešpaties angelas ir sako: „Kelkis, imk kūdikį su motina ir bėk į Egiptą. Pasilik ten, kol tau pasakysiu, nes Erodas ieškos kūdikio, norėdamas jį nužudyti“ [Mt 2, 13].

Per visą pasakojimą prasišviečia – be žodžių – Marijos vyro asmuo. „Štai pavyzdys žmogaus, kuris reprezentuoja visas hebrajų Biblijos dorybes, – sakė Perkins. – Jo prašoma atlikti tai, kas jį šokiruoja, tačiau dėl to, kad yra teisus, jis seka Dievo vadovavimu.“

Juozapas buvo atsakingas už Marijos ir jos sūnaus globą kraštutinėmis sąlygomis. Perkins vadina jį „pavyzdžiu, kaip sunkiu metu žmonės gali sekti Dievu“.

KAIP JUOZAPAS ĮVEIKĖ šiuos sunkius laikotarpius? Darydamas, kas reikia, kad ir sutrikęs. Matas apibūdina, kaip Dievas bendrauja su Juozapu per du sapnus: pirmiausia paaiškina Marijos nėštumą, o paskui nukreipia jį į Egiptą. „Tačiau, – nujučia von Speyr, – jis niekada iki galo nesupras, kas atsitiko Mergelei Marijai.“¹⁴

Skamba prasmingai. Net atsižvelgiant į tiesioginį Dievo apreiškimą, Marijai ir Juozapui atleistina, kad jie jautėsi sutrikę. Kuri iš besilaukiančių moterų ir kuris, netrukus tapsiantis tėvu, nesijaučia sutrikę? Jei paprasti tėvai jaučiasi susipainioję, juk daug labiau sumišę turėjo būti Marija ir Juozapas, paties nepaprasciausio pasaulio istorijoje vaiko tėvai? Įsivaizduoju juos sunkiai keliaujančius į Betliejų, mylinčius ir palaikančius vienas kitą, pasitikinčius Dievu ir dedančius į jį viltis, tačiau nerimaujančius. Ar jie pasilaikė savo jausmus sau, ar jais dalijosi? Galbūt jie vienas kitam sakė, stengdamiesi suprasti, kas vyksta: „Papasakok, Marija, daugiau apie savo pokalbį su angelu.“ Arba: „Papasakok man vėl apie savo sapną, Juozapai.“

Tad jie turbūt stebėjosi, galbūt buvo išsigandę. Išsigandę, kad laiku neras vietos apsisototi, baiminosi galimų komplikacijų, juk tada moterys dažnai mirdavo gimdydamos, abejojo dėl savo sugebėjimo rūpintis vaiku, kurį žinojo būsiant kitokį.

Galbūt panašūs jausmai nesitraukė ir po vaiko gimimo. Dažnai pasitaiko, kad jauni tėvai man pasipasakoja apie baimę. Kaip suprasiu, ką daryti? Kaip aprūpinsiu savo vaiką? Kas atsitiks, jei jis susirgs? Prisimenu emocijų bangą, apėmusią mane gimus pirmajam mano sūnėnui. Visų pirma – džiaugsmas. Tačiau taip pat – ir tai mane stebino – baimė. Ar jis liks sveikas? Ar jo kas nors neištiks? Ar jis gyvens?

Kai praeitais metais senelių bendruomenėje lankiau savo motiną, manęs paprašė nuvesti septynmetį sūnėną į uždara baseiną. Matas mėgsta plaukti; pakeliui į baseiną jis prabėgo pro senyvą moterį, vos jos nepargriovęs, šaukdamas: „Einu į baseiną!“ Tačiau kiekvieną sykį, kai jis džiaugsmingai šokdavo į vandenį, nerimavau: ar jis nesusižeis? O kai sušukęs: „Dėde Jimai, žiūrėk!“, versdavosi atbulom nuo slidaus baseino krašto, galvojau: nesusitrenk galvos! Baimė. Ir tai – tik valanda baseine.

Kitą savaitę paklausiau trijų vaikų tėvo, ar jis kada nors jautėsi panašiai. „Taip, – atsakė mano draugas. – Man patinka būti tėvu, tačiau bijau beveik visą laiką.“

Jei Marija ir Juozapas būtų tiksliai žinoję, kas jų sūnaus laukia ateityje, gal būtų baiminęsi dar labiau. Aš visada savęs klausiau, ar Marija ir Juozapas gerai suprato Jėzaus ateitį. Juk jie žinojo, kad šis vaikas skirtas kažkam ypatingam, net jei visko iki galo ir nesupranta. Ar jie bijojo, kaip šis šventas berniukas žengs į nuodėmingą pasaulį? Ar juos ėmė nerimas dėl sūnaus ateities?¹⁵ Ar jie prisimindavo, kas atsitiko pranašams praecityje? Jeigu taip, jiems tai nesukliudė atlikti to, ko jų paprašė Dievas.

Baimė dažnai laikoma dvasinio gyvenimo kliuviniu – ir Jėzaus, ir mūsų laikais. „Nebijok!“ – ne vienąsyk sako Jėzus. Iš tikrųjų, galbūt kaip tik tai – nebijok – Jėzus ir sako mums dažniausiai. Tą patį angelai ištaria laukuose piemenims. Tačiau *sutrikimas* atrodo mažiau vertas dėmesio, nors dažnai jaučiamės ir šitaip. „Nebijok būti sutrikęs!“ – būtų tokia pat guodžianti Dievo žinia. Pavyzdys gali būti Marija ir Juozapas: jie turėjo teisę būti labiausiai sutrikusiais žmonėmis pasaulio istorijoje, susidūrė su tuo, kas visiškai glumino, tačiau vis tiek atliko tai, ko prašė Dievas.

Marija ir Juozapas atlieka tris paprastus, bet esminius dalykus: jie klausosi, pasitiki ir myli.

IRONIŠKA, KAD JĖZAUS GIMIMAS buvo skirtas *sumažinti* pasaulio sumišimą.

„Dievas pasitinka mus ten, kur esame.“ Taip dažnai sakydavo pirmasis mano dvasios vadovas. Kitaip tariant, Dievas ateina pas mus tokiais būdais, kokius mes galime suprasti ir pajauti, net jei nevisiškai. Pas tą, kuriam patinka bendrauti, Dievas gali ateiti per pokalbį su artimu draugu. Pas tėvus – kaip šypsena kūdikio veide. Visuomeniškas asmuo ras Dievą darbe tarp vargšų benamių. Į savistabą linkęs asmuo – mąstydamas apie Šventąjį Raštą. Dievas pasitinka mus ten, kur esame.

Dievas galėjo ateiti į pasaulį koku tik panorėjęs būdu. Įpratę prie pasakojimo apie kuklias Jėzaus gimimo aplinkybes, galbūt pamirštame, kad tai buvo pasirinkimas. Dievas galėjo ateiti pas mus kaip galingas valdovas, gimęs turtingoje ir privilegijuotoje šeimoje. Ar kaip bekūnis balsas, kalbantis iš dangaus.

Tačiau Dievas norėjo pasitikti mus ten, kur esame. Tad Dievas atėjo kaip žmogus, kaip tas, prie kurio galėtų prisitarti kiti vyrai ir moterys. Dievas nėra tik degantis krūmas, ugnies stulpas ar net paslaptingas debesis iš Senojo Testamento. Dievas yra vienas iš mūsų.

Be to, Dievas pasirinko mažiausiai bauginančią žmogišką būseną: kūdikio. Dievas į mūsų pasaulį įžengė verkdamas ir priklausomas nuo kitų. Dievas atėjo į pasaulį kaip bejėgė būtybė, kad mums padėtų.

Pagaliau, Jėzaus kilmė nebuvo išskirtinė. Dievo Sūnus nebuvo ypatingos išorės, visiškai niekuo iš kitų neišsiskyrė. Pagarbią baimę gali kelti didis valdovas ar mokytas mokslininkas, bet ne paprastas amatininkas. Kai Jėzus pradėjo pamokslauti,

žmonės gimtajame jo mieste kalbėjo: „Argi jis ne dailidė?“¹⁶
 Kitaip tariant: „Kas? *Jis?*!“

Dievas ateina į pasaulį kaip žmogus, rizikuodamas sutrikdyti Mariją ir Juozapą, kad mes, likusieji, negyventume sumaištyje. Sumaištyje dėl Dievo? Pažvelkite į Jėzų. Pažiūrėkite, ką jis daro. Įsiklausykite į jo žodžius.

Kaip galime reaguoti, kai Dievas įžengia į mūsų gyvenimą? Labai panašiai, kaip reagavo Marija su Juozapu ir kaip šiandien reaguoja tėvai: saugodami ir puoselėdami tokį unikalų dalyką. Tikėjimą reikia puoselėti. Tai nereiškia, kad turime slėpti savo tikėjimą nuo pasaulio, užsidaryti nuo šiuolaikinio gyvenimo rūpesčių. Veikiau esame kviečiami į dovaną reaguoti taip, kaip Marija ir Juozapas elgėsi su Jėzumi, – pagarbia globa. Esame šaukiami maitinti savo tikėjimą (malda, pamaldomis, skaitymu, tarnyste ir dvasiniais pokalbiais) taip pat, kaip Marija ir Juozapas buvo pašaukti maitinti Kūdikelį Jėzų.

KELIAUJANT ATGAL iš Gimimo bazilikos, Azizas pranešė nuvešiąs mudu į Pieno grotą – mažą urvą su koplyčia, kur Marija, kaip manoma, maitino Jėzų Šventajai Šeimai bėgant į Egiptą.

Savotiškas jausmas netikėtai aptikti populiarią piligrimystės vietą, apie kurią niekada negirdėjai. Jauti, kad turėtum apie ją žinoti daug daugiau, negu žinai, – aš nežinojau nieko. Pirma įtariau, kad koplyčia yra tik viduramžių išradimas, tačiau brošiūroje apie bažnyčią – oficialus pavadinimas Mergelės Marijos grotą, *Magharet Sitti Mariam*, – paminėta, kad piligrimai čionai atvykdavo nuo IV amžiaus. Virš paties urvo yra kukli bažnyčia puošniu fasadu, taip pat iš balto akmens, XIX amžiuje pastatyta pranciškonų.

Religinė legenda pasakoja, kad Marijos pieno lašeliui nukritus ant žemės, urvas tapo pieno baltumo spalvos, kuri išlikusi ir dabar. Tai tebėra gausiai nevaisingų moterų lankoma vieta – moterys su viltimi nusigramdo nuo sienos šiek tiek kalkakmenio miltelių ir net, pasak vieno lankstinuko, juos išgeria, sumaišiusios su vandeniu.

Grotoje buvo tuščia ir vėsu. Po Gimimo bazilikos minių buvau dėkingas už tylą. George'as atsisėdo ant nedidelio akmeninio suolo ir užsimerkė, aš atsisėdau ant kito suolo, ilsėjaisi ir meldžiausi. Įžymioje Gimimo bazilikoje trūko tylos; ironiška, kad šioje bažnyčioje, apie kurią niekada negirdėjau ir kurios legenda man atrodė ypač neįtikima, pasijutau arčiau Dievo. Galvojau ne tik apie Marijos ir Juozapo sutrikimą, bet ir apie jų nuovargį. Norėjau ten likti visą dieną.

Tačiau mūsų dienos plane – ar bent jau vieno asmens plane – buvo dar viena lankytina vieta. „Privalote aplankyti mano draugą!“ – pasakė mūsų taksistas. Azizas visą dieną kalbėjo apie draugą, laikantį retenybių krautuvę. Prasigavęs siauromis Betliejaus gatvėmis, jis įspraudė automobilį į mažytę stovėjimo vietą, pašoko nuo vairuotojo sėdynės, paėjęs gatve ir pabeldė į metalines duris. Po kelių akimirų išėjo plinkantis vyras ilgu baltu rūbu ir paspaudė jam ranką. „Užėikite!“ – pakvietė mus Azizas.

Dvejus metus praleidau Kenijoje padėdamas tvarkyti pabėgėlių dirbinių krautuvėlę, tad pastebėjau, kad Azizo draugas siūlo aukštos kokybės dirbinių. Turėdamas galvoje daugelio palestiniečių šeimų skurdą, nusprendžiau, kad šioje vietoje labai tiks įsigyti populiariausių Šventosios Žemės suvenyrų: alyvmedžio drožinių. Žinojome, kad Azizas gauna nedidelį užmokestį už kiekvieną lankytoją, atvestą į nuošalią krautuvėlę. Tačiau šitai mums nekliudė. Kodėl neparėmus su skurdu besigrumiančio prekybininko ir darbštaus taksi vairuotojo?

Kol sprendžiau, ką pasirinkti, George'as pamojo man į vieną prekių lentyną. Pakėlęs parodė neįprastą Gimimo sceną. Tarp Šventosios Šeimos ir išminčių buvo barjeras – plona medžio užtvara. Savininkas paaiškino: „Tai siena, atitverianti Palestinos teritorijas. Jėzus buvo palestinietis, visai kaip mes.“

Kai su George'u susikrovėme alyvmedžio skulptūrėles, Azizas nuvežė mus prie Betliejaus kontrolės punkto, prižiūrimo Izraelio sienos policijos. Kontrolės punktą sudaro aukštos akmens sienos, metalinės užtvaros ir turniketai, prie kiekvieno patruliuoja sargybinis. Prieš leisdami eiti sargybiniai kruopščiai apieško ir vyrus, ir moteris, ir net mažus vaikus, stipriai nutapšnodami juos iš viršaus žemyn. Jeruzalėje dirbantys palestiniečiai privalo pereiti šį postą kiekvieną dieną. Mūsų vizito dieną buvo palyginti ramu, tačiau žinojau, kad daugelis dienų tokios nebūna: nors izraeliečiai įrodinėja, kad užkarda yra būtina saugumo priemonė, palestiniečiai ją laiko pažeminimu.

Perėjome automobilių stovėjimo aikštelę, kur laukė autobusas į Jeruzalę. „Lengviau patekti į San Kventiną, nei išsigauti iš Betliejaus“, – tarė George'as, to kalėjimo kapelionas.

Autobusu važiuojant atgal į Jeruzalę, mažiau apie išėjimus ir įėjimus. Man įstrigo Nusizeminimo durų vaizdas, taip pat nedidelis užrašas prie įėjimo į Gimimo baziliką:

Mes tikimės, kad:

Įėjęs čia kaip turistas,
išeisite kaip piligrimas.

Įėjęs kaip piligrimas,
išeisite kaip šventesnis piligrimas.

Kaip minėjau, kad praeitum pro Nusizeminimo duris, turi atsiklaupyti. Šis veiksmas – ryškus tikėjimo gyvenimo įvaizdis. Nes nuolankumas yra vartai į tikėjimą. Be jo mes tiesiog kliaui-

jamės savo pastangomis, nepripažindami priklausomybės nuo Dievo. Be jo mes kliaujamės savo pačių protu, neatsiverdami stebuklo galimybei. Be jo mes negalime įeiti į pasaulį, kurį mums paruošė Dievas.

Paradoksalu, kad šiuo atžvilgiu pavyzdys mums yra Dievas, kuris nusizemino tapdamas vienu iš mūsų, įžengė į mūsų pasaulį, praeidamas pro jaunos moters kūną, kuri tikriausiai raitėsi tvarte, urve ar mažame kambarėlyje ant grindų. Tam tikra prasme Marija irgi buvo Nusizeminimo durys.

Nusizeminimas yra raktas, atrakinantis beveik visas dvasinio gyvenimo duris. Tikiuosi, kad kada nors galbūt tapsiu šventesnis, kitaip tariant, labiau nusizeminęs piligrimas.

Mudu su George'u kaip tik spėjome namo šv. Mišioms.

Jėzaus gimimas

Lk 2, 1–20

(T. p. žr. Mt 1, 18–25)

Anomis dienomis išėjo ciesoriaus Augusto įsakymas surašyti visus valstybės gyventojus. Toks pirmasis surašymas buvo padarytas Kvirinui valdant Siriją. Taigi visi keliavo užsirašyti, kiekvienas į savo miestą. Taip pat ir Juozapas ėjo iš Galilėjos miesto Nazareto į Judėją, į Dovydo miestą, vadinamą Betliejumi, nes buvo kilęs iš Dovydo namų ir giminės. Jis turėjo užsirašyti kartu su savo sužadėtine Marija, kuri buvo nėščia. Jiems tenai esant, prisiartinio metas gimdyti, ir ji pagimdė savo pirmgimį sūnų, suvystė jį vystyklais ir paguldė ēdžiose, nes jiems nebuvo vietos užieigoje.

Toje apylinkėje nakvojo laukuose piemenys ir, pakaitomis budėdami, sergėjo savo bandą. Jiems pasirodė Viešpaties angelas, ir juos nutvieskė Viešpaties šlovės šviesa. Jie labai išsigando, bet angelas jiems tarė: „Nebijokite! Štai aš skelbiu jums didį džiaugsmą, kuris bus visai tautai. Šiandien Dovydo mieste jums gimė Išganytojas. Jis yra Viešpats Mesijas. Ir štai jums ženklas: rasite kūdikį, suvystytą vystyklais ir paguldytą ėdžiose.“ Ūmai prie angelo atsirado gausi dangaus kareivija. Ji garbino Dievą, giedodama: „Garbė Dievui aukštybėse, o žemėje ramybė jo mylimiems žmonėms!“

Kai angelai nuo jų pakilo į dangų, piemenys kalbėjo vieni kitiems: „Bėkime į Betliejų pažiūrėti, kas ten įvyko, ką Viešpats mums paskelbė.“ Jie nusiskubino ir rado Mariją, Juozapą ir kūdikį, paguldytą ėdžiose. Išvydę jie apsakė, kas jiems buvo pranešta apie šitą kūdikį. O visi žmonės, kurie girdėjo, stebėjosi piemenų pasakojimu. Marija dėmėjosi visus šiuos dalykus ir svarstė juos savo širdyje. Piemenys grįžo atgal, garbindami ir šlovindami Dievą už visa, ką buvo girdėję ir matę, kaip jiems buvo paskelbta.